

Utklipp av:

16/3-89

Agall Tidend
Kristiansand

KRISTIANSSAND

05-04-031

„Den glemte faktor“ i Kr.sand.

Forsoningsscena i «Den glemte faktor».

Den som vil skapa om verda må først ta til med seg sjølv, har ein vis mann sagt. Det er dette direktørsonen, Dick Wilson, i «Den glemte faktor» gjer. Han vert leid det egoistiske livet han har levt og striden mellom far og son. Han går ved dei mistaka han har gjort og det lukkast å koma til forståing med den byrge og stridlynde faren, som eig ein stor våpenfabrikk.

Dette gjev Dick mod til å gå vidare. Han er leid for striden det er mellom far hans og arbeidarane på våpenfabrikken. Ingen vil freista skyna ein annan, endå dei alle er amerikanarar og det er krig i landet. Det einaste far hans og leiaren for fagsamskipnaden er same om, er at det er om å gjera å slå først.

Slik bør det ikkje vera i eit samfunn, og det lukkast Dick til

slutt å overtyda bae dei stridande partane om at dei hadde miste seg i det einaste dei var same om.

Dette er i stutte drag innhaldet i det amerikanske skodespelet som hadde den første framsyninga i Kristiansand i går kveld. Teatret var heilt fullsett av innbedne, som representerte alle yrkesgrupper. Etter den førehandsomtale skodespelet har fått venta alle seg mykje av det, og det slo også til. Det hender ikkje ofte at ei teaterframsyning grip alle slik som framsyninga i går gjorde. Og skodespelarane — som alle er amatørar — fekk velfortent fagning.

Eit nordisk kor, der det var med unge kvinner og menn frå Danmark, Sverige, Finland og Noreg, opna framsyninga med eit par songar, og professor Elif Skard greidde ut om korleis den

«Glemte faktor» vart til, og om oppgåvene til Moralsk opprustning. Skodespelet vart skriva i Amerika under siste heimskrigen av engelskmannen Alan Thornhill. I den bolken då Tyskland og Russland stridde saman mot demokratia i vest skulle Amerika vera ei høgborg for demokratiet. Men usemja mellom folket i landet var ein fære. Det vanta ein ide alle kunne samla seg om. Dette førde til at Thornhill skreiv skodespelet og han har bygt på egne røynsler i industri- og regjeringskrinsar. Då admiral Byrd hadde sett førsteframsyninga i Amerika, uttala han at det var svaret på atombomba.

Etter framsyninga bar direktør Nilsen fra Silkeborg fram helsing frå Danmark, og uttala at Noreg hadde gode vilkår for eit slikt demokratisk samarbeid som Moralsk opprustning går inn for, og ein ung gut frå Detroit heldt fram at ein må byrja med seg sjølv og ta kampen opp kvar dag. Han hadde nå vikt heile livet sitt for ideen til Moralsk opprustning og han nemnde døme på kva dette arbeidet hadde ført til i hans eigen heim.

Etter framsyninga i Teatret, samlast gjestene og fleire av dei som hadde vore til stades på framsyninga, i «Vindmølien», der det vart servert kaffe og smørbrød, og den «Glemte faktor» vart dryfta.

Det vert framsyning i Teatret i dag og i morgon. Skodespelarane kom hertil frå Tønsberg og reiser vidare til Sverige. - en.

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av: 1/3-49.

Vestlandske
Tidende.
Årndal.

MORALSK OPPRUSTNINGS skuespill, «Den glemte faktor», har hatt skandinavisk premiere i Silkeborg, og kommer nå til Norge hvor premieren finner sted i Tønsberg. I Danmark var det dansker som hadde hovedrolle, her hjemme vil det bli nordmenn. En av de bærende replikker i stykket er: «Det kommer ikke an på hvem som har rett, men hva som er rett».

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av: 2/3-49

Christiansands Tidende.

**Sjelden teaterbegivenhet
i Kristiansand.**

«Den glemte faktor» spilles her
15., 16. og 17. mars.

«Den glemte faktor» er et skuespill som er skrevet av den engelske universitetslærer og forfatter Alan Thornhill. Det er blitt oppført i Amerika, England, Frankrike, Sveits, Tyskland og Finland for hundretusener av tilskuere.

Nå er stykket kommet til Skandinavia. Den nordiske premieren fant sted i Silkeborg 15. februar, og den 9. mars får stykket sin førsteoppførelse i Norge. Det er Tønsberg by med ordfører og rådmann i spissen som står som innbydere.

Ingen av de medvirkende er skuespillere av yrke. Men de er heller ikke vanlige amatører. Alle deltar fordi de føler at her går de inn for en oppgave, fordi de vil gi videre til sine landsmenn et budskap de selv har mottatt, og som har gjort deres hjerter brennende. I kampen for den eneste faste ideologiske grunnvoll som et demokrati kan bygges på, danner de en enhet, og bringer Europa det svar verden trenger i dag.

Sammen med skuespillerne kommer også et stort nordisk kor, sammensatt av finsk, dansk, svensk og norsk ungdom.

Flere av byens borgere har uttalt ønske om å ha en eller flere av gjestene boende hos seg de dager de er i byen. De som ønsker en gjest, kan melde seg til telefon 2038, Hamres tobakksforretning i Bryggebakken, hvor fullstendigere opplysninger vil bli gitt.

Skodespelet „Den glemte faktor“ i Kr.sand.

Samstundes får vi og vitjing av eit nordisk kor og av representantar frå alle dei nordiske landa, frå Kanada, U.S.A. og England.

Det kjende industriskodespelet «Den glemte faktor» er skreve av den engelske forfattaren og universitetslæraren Alan Thomhill. Under krigen vart det synt fram i mange byar i U. S. A. Seinare har det vorti spela i mange land og omsett til fransk, tysk og finsk. Og i desse dagane er det komi til Skandinavia. Den nordiske fyrsteframsyinga var i Silkeborg på Jylland den 15. februar, og den 9. mars blir skodespelet for fyrste gong spela på norsk grunn. Det er Tønsberg som har fått æra av å vera premierebyen.

Tønsberg by, med ordførar og rådmann i brodden, står som innbydar etter samrøystes vedtak i formannskapet.

Og nå kjem turen til Kristiansand. Innbydingane vil bli sende ut i desse dagane.

Alle burde sjå dette skodespelet. Det er diverre uråd med 3 kveldar i Teatret, og noko hundre plassar. Det burde ha vori nokre tusen. I Westminster Theatre i

London vart «The forgotten factor», som stykket heiter på engelsk, sett av over 90 000 menneske.

Kva er det som gjer at folk syner slik interesse for dette skodespelet?

Det er vel av di det er meir enn eit vanleg skodespel. Det er eit bodskap. Handlinga går for seg i eit typisk amerikansk industrimiljø, men er så djupt ålmennmennskeleg at gruvearbeidarar, bønder, politikarar og industrifolk — ja, alle som ser det, kjenner seg att på scena.

Framsyingane i Skandinavia er komne i stand ved ein samnordisk innsats. Stykket blir spela på kvart lands eige språk, men attom kvar av desse framsyningane står eit sams nordisk arbeidslag, som arbeider saman om dei kunstnarlege og tekniske oppgåvene. Alle som er med, gir si tid og sine krefter friviljug og utan vederlag.

Skodespelarane er korkje profesjonelle eller vanlege amatørar. Dei står saman i kampen for sant demokrati, og dei vil på denne måten berå vidare den bodskapen Europa treng mest i dag.

Saman med skodespelarane kjem og eit kor, og under framsyingane i Kristiansand ventar ein representantar frå alle nordiske landa og dessutan frå Canada, U. S. A. og England, i alt ikring 70—80, for største parten unge menneske. Fleire av byens borgarar har meldt ifrå at dei vil åpna heimane sine for ein eller fleire av gjestene, som på si side er takksame for å koma i kontakt med kristiansandarane på denne måten.

Dei som gjerne vil ha ein gjest kan melde frå til Hamres tobakksfabrikk, tlf. 2038, der dei vil få dei opplysningane som trengs.

Utklipp av:

57349
Agdunaker
Mundal

„Den glemte faktor“

Moralsk opprustnings industriskuespill har skandinavisk premiere i vennskaps- byen Silkeborg

— Ja, nå kommer snart russerne, og hva skal vi da gjøre, vi som ikke engang kan stå sammen? — Det uvanlige var skjedd at en korrekt svensk hovmester talte til meg om noe han ikke var blitt spurt om. Og på reiser i Sverige har jeg funnet at han har uttrykt nettopp det de fleste tenker. Og den gamle følelsen overfor oss norske er kommet tilbake, denne følelse at man halvt beundrer, halvt misunner og innerlig ønsker at vi kunne være ett.

Mullsjø er en idrottsgård ved Jøn-kjøping. Jeg var reist dit for å være sammen med dem som røvet det kjente industridrama, «Den glemte faktor», et stykke som har gått sin seirsgang i Amerika, England, Frankrike, Tyskland og i Finland. Og samtidig som det er under innstudering i de tre Skandinaviske land, arbeides der også på det i Syd-Afrika og Holland. Norge, Sverige og Danmark har hver sine skuespillere, men de var kommet sammen for å snakke om rollene, om de forskjellige problemer og for å skape et nordisk sangkor og finne hvordan det hele kunne legges slik at de reiser til de forskjellige land kan være et uttrykk for den nordiske enhet det er så vanskelig å finne fram til.

I den ene sal ble det øvet på svensk i den annen på dansk og i den tredje på norsk. Og det var en opplevelse å gå og se og høre på de forskjellige og oppleve deres tolkning av de forskjellige roller. Vi så igjen, som vi hadde sett det i de andre landene, hvor dypt menneskelig dette stykke er, og hvordan det rører ved de dypeste følelser og impulser, de som skal komme til å avgjøre fremtiden. Og mens de som skal spille øvet, drev koret på i den store salen, under en dansk og norsk dirigent. Og når jeg så alt det som foregikk, måtte jeg minnes president Trumans uttalelse da vi var sammen med ham i Philadelphia i november 1943 og så stykket. «Vi trenger til denne ånd i industrien. Vi trenger til den i nasjonen. For hvis Amerika ikke får fatt på denne ånd, skal vi være heldige

for å vinne krigen, og vi vil være viss på å tape freden. Med denne ånd er der ingen grenser for hva vi kan gjøre i Amerika, og hva Amerika kan gjøre for verden.»

Silkeborg, eventyrbyen ved Gudena var stedet hvor den skandinaviske premiere skulle finne sted. Det er nesten vårlig her, og det er bare trist at ikke alle bøgetrærne er grønne så alle de tilreisende kan få se byen og omgivelsene i all deres prakt. Og her er mange tilreisende fra mange lande. Byens honoratiøres med borgermesteren i spissen hadde ønsket dem velkommen da de ankom. Men folk vedble å komme, fra de forskjellige danske byer og fra Sverige og Norge. Byen stod likesom på ende og mer enn 5000 mennesker hadde bedt om billetter til de tre forestillinger. Salen rummer bare 1000, men elskverdigheten var så stor at 1200 kom inn. Hva enten det skyldtes den nye ånd eller ikke, var man ikke helt overbevist om foreløpig! Men noen tusen vil nok bli skuffet. Det vil si, mange av dem som slapp inn, mente at de hadde funnet så meget av betydning at også de som ble hjemme skulle komme til å nyte godt av det.

Det var likesom litt mer enn premierestemning i Arbeidernes Forsamlingsbygning «Sønderport». Borgermesterne fra mange danske byer var kommet med delegasjoner og mange fremtredende menn fra alle partier og alle samfunnslag pakket salen. — Heten og stemningen var tropisk. — Pressefotografer var i sving. Sverige hadde sendt en mann og «Billedbladet» i København var der for å lage en billedserie av det hele. Teppet gikk opp og applausen brøt løs da forsamlingen så det nordiske kor oppstillet. Damene hadde pastellfarvede kjoler, gaver fra en svensk tekstilfabrikk. Og det er typisk for det hele. Alt som brukes ved forestillingen er gitt av mennesker som ser betydningen av det som foregår. En mann gav trematerialet en annen mann lerredet og så laget de selv kulissene. Mengde gav litt og av disse mange ting har de laget et scenebillede man sjelden ser maken til.

spredt fem års angst og uhygge.

Nå plutselig rettes det så et nakent spørsmål til det danske folk: — Om det er rede til å bringe ofre for livet og friheten?

Regjeringen har lengst mulig villet skåne folket for bitre sannheter, Da motstandsbevegelsens menn fornylig oppfordret det danske folk til å slutte opp om Atlanterhavspakten, ble oppropet straks stemplet som «uansvarlighet». Et uttrykk det makthavende sosialdemokrati bruker om enhver opposisjonsytring. Bare for tre uker siden under den store riksdagsdebatt om de nordiske forsvarsforhandlinger ble talsmennene for Danmarks tilslutning til Atlanterhavspakten behandlet med frysende forakt av regjeringspartiets ordfører, Jul. Bornholt, som også er formann i utenrikskomiteen. Under de nordiske forhandlinger synes han mest å ha søkt kontakt med den lille opposisjonelle kretsen i Norge.

Men nå, bare uker etter, er alt forandret. Nå synes Atlanterhavs-

fantastiske. «Den glemte faktor»,
«kanskje er det Gud, far» som den
oppløpne sønnen sier, hadde seiret i
et land til. Den går videre til andre
danske byer, og så bærer det løs i
Norge.

Silkeborg i februar.

Randulf Haslund.

Svarsforhandlingene ble
for Danmarks tilslutning til A+10--

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av:

For Sande
13-44 Kristiansand

Skuespillet „Den glemte faktor” til Kristiansand.

Oppføres i teatret den 15., 16. og 17. mars.

Det kjente industriskuespillet «Den glemte faktor» er skrevet av den engelske forfatter og universitetslærer Alan Thornhill, og det ble under krigen oppført forskjellige steder i U. S. A., bl. a. i Washington etter innbydelse av en komite hvis formann var Harry S. Truman. Siden er det blitt spilt i mange land og oversatt til fransk, tysk og finsk. Og i disse dager er det kommet til Skandinavia. Den nordiske premieren fant sted i Silkeborg på Jylland den 14. februar og den 9. mars får det sin førsteoppførelse i Norge. Det er Tønsberg som har fått æren av å være premierebyen. Tønsberg by med ordfører og rådmann i spissen står som innbyder etter en enstemmig formannskapsbeslutning.

Og nå kommer turen til Kristiansand. Innbydelsene vil bli sendt ut i nærmeste framtid. Alle burde se dette skuespillet. Det er dessverre en umulighet 3 kvelder i Teatret. Det blir noen hundre plasser. Det burde ha vært noen tusen.

I Westminster Theater i London ble «The forgotten factor», som originaltittelen lyder, i 1947 sett av over 90.000.

Hva er det som gjør at dette skuespillet blir omfattet med en slik interesse? Det er vel fordi det er mer enn et vanlig skuespill. Det er et budskap. Handlingen foregår i et typisk amerikansk industrimiljø, men er så dypt almenmenneskelig at gruvearbeidere, bønder, politikere og industrifolk, — ja, alle som ser det, kjenner seg igjen på scenen. «Det mest betydningsfulle skuespill som er skapt under krigen», uttalte nåværende president Truman etter premieren i Washington.

05-02-035

Oppførelsene i Skandinavia er kommet i stand ved en felles nordisk innsats. Stykket blir spilt på hvert lands eget språk, men rundt hver av disse oppførelsene står et felles nordisk arbeidslag, som arbeider sammen om de kunstneriske og tekniske oppgaver. Alle de medvirkende gir sin tid og sine krefter frivillig og uten vederlag. Skuespillerne er hverken profesjonelle eller vanlige amatører. De er en enhet i kampen for sant demokrati og vil på denne måten bringe videre det budskap Europa trenger mest i dag.

Sammen med skuespillerne kommer også et nordisk kor og under framførelsene i Kristiansand ventes representanter fra alle de nordiske land, dessuten fra Kanada, U. S. A. og England, i alt ca. 70—80 for største delen unge mennesker.

Flere av byens borgere har allerede sagt at de vil åpne sine hjem for en eller flere av gjestene, som på sin side er takknemlige for på denne måten å komme i kontakt med byens befolkning. De som gjerne vil ta imot en gjest, bes vennligst melde seg til Hamres tobakksforretning, telefon 2038, hvor de kan få de opplysninger som trengs.

Utklipp av: *Agder Folkblad*
Flakkefjord 12/3

Stort Oxfordarrangement i Kr.sand.

16., 17. og 18. mars har Oxfordgruppen teaterpremiere i Kristiansand. Bevegelsen oppfører et skuespill hvor det medvirker 60 personer. Det er en amerikaner som har skrevet det, og det behandler forholdet mellom arbeiderne og arbeidsgiverne. Stykket hadde urpremiere i Sveits. Norgespremierer fant sted i Tønsberg, hvor bystyret der stod som innbyder. Begivenheten i Kristiansand er omfattet med voldsom interesse. Vi kan nevne at fra Stavanger kommer der 100 arbeidsgivere til Kristiansand med ekstra buss.

Utklipp av: *Kristiansand*
Tidende 11/3 44.

«Den glemte faktor».

Vi henviser til annonsen. — Det innskjerpes at alle innbudte har gratis adgang. Stykket har vært oppført i Tønsberg og vakte der den største oppmerksomhet.

Utklipp av: *Kristiansand*
Tidende 12/3 44

„Den ukjente faktor“

Neste ukes begivenhet.

«Det skuespill, som skal oppføres her i kveld, er ikke bygget på teorier, men på praktisk erfaring, hentet fra industri- og regjeringkretsen.»

Slik begynte den velkomsthilsen Tønsberg kommune gav de M. R. A.-folk, som ca. 80 i tallet forleden okkuperte Tønsberg. Byens formannskap møtte fulltallig fram ved mottakelsen.

— Det var sprengfullt hus ved alle forestillinger.

I neste uke er det Kristiansand som får besøk av denne glødende ungdom. Det blir tre forestillinger i Teatret, som dessverre er altfor lite for en slik begivenhet.

Der blir ikke en tomme ledig plass hverken i salen eller i annen losjerad, det er helt avgjort på forhånd.

Skuespillet «Den glemte faktor» er et våpen i ideens krig, og må sees som et ledd i M. R. A.'s bestrebelser, som i korthet tar sikte på å begeistre ungdommen, skape et holdepunkt for denne i en rastløs og materialistisk tid, hvor vi alle går og håper, uroes, tviler og venter på at noe stort skal skje. Poenget ved det hele er at forandringen må begynne hos hver enkelt, hos deg og meg.

M. R. A. er en ideologisk offensiv som vil en glad og likevektig ungdom, som har et holdepunkt, noe å se frem til, noe å samles om i gjensidig forståelse og respekt.

Forestillingen i Tønsberg ble en gripende opplevelse i en frisk norsk språkdrakt. «Den ukjente faktor» kommer til å gå som en fanfare fra land til land. Alan Thornhills skuespill spilles av mennesker som med liv og sin tro går inn for å livsforsvandle mennesker, som dermed omskaper sitt hjem og miljø og flytter hele tilværelsen over på det moralske plan.

Etter de tre oppførelser i Kristiansand drar «Den ukjente faktor» til Jönköping i Sverige.

De opptredende er ikke skuespillere, og skal ikke bedømmes som sådanne. De er heller ikke amatører, men talerør for en ny innstilling. — Forøvrig vil skuespillet sikkert tale for seg selv.

J. A. J.

TEATRET: „Den glemte faktor”

Scene fra «Den glemte faktor — oppløpet.

Den internasjonale åndsfront som kalles Moralsk Opprustning har i disse dager henlagt sitt hovedkvarter til Kristiansand. I og omkring Kristiansands Børs tales i mange tunger, og i går kveld fikk vi på Teatret se engelskmannen Alan Thornhills skuespill «Den glemte faktor». Stykket har tre hovedaktører, tre sterke menn. Det er rustningsmagnaten Wilson, fagforeningslederen Rankin og splitteren, oppvigleren, i parantes kommunisten, Bush. Begge de to første har hver på sin måte lagt sine hjem øde med sitt evige hatefulle kampinstinkt. De ser sin eneste oppgave i livet i å ramme hinannen, «slå først og slå hardt».

Det tredje faktor i dette spillet er oppvigleren Bush som vil splitte Rankins fagorganisasjon.

Wilson's sønn Dick oppdager den glemte faktor som er Gud, åndsmaktens, forbrødringens og forsoningens idé. Og ettersom denne idéen vokser, så vil den erobre, den går ut på vegene, den går til slagmarkene. Og

slagene står i menneskenes sinn og i menneskenes samliv. Det klasseløse samfunn skal skapes, og midlet er ånd.

Tredje akt ender da med forsoningen mellom arbeidsgiveren Wilson og fagforeningslederen Rankin. Det er en følelsesmetet akt og den gjør en varm.

Men kommunisten Bush blir sparket på dør før forsoningsfesten begynner. Og dette er etter min mening stykkets og idéens svake punkt. Dette er det glemte problem. Alle voksne skulle vite at der i dag er ett problem som er større enn alle andre til sammen, som er *problemet*, og det er spørsmålet hvordan en skal løse den uforsonlige motsetningen øst—vest. Er løsenet sverdet, korset eller hva? Problemet Bush sparkes her ut av døren, og dermed later en til å være ferdig med det. Men vet ikke de moralske rustere at Bush behersker verden fra Berlin til Peiping? Verdensflokene kan ikke løses i et møte der bare Wilson og Rankin er til stede.

Ellers kan stykket varme og beta, det er en ærlig appell til godheten, og selve spillet er godt og helhjertet. Det ligger langt over det vanlige amatørnivå.

Teatret var stuende fullt da professor Skard introduserte. Og publikum var med helt til slutt da en dongryklædt gutt fra Detroit brakte en hilsen fra hinsides det Atlanterhav som har satt navn på det siste stridseplet i den gamle verden.

Jeg anbefaler folk å se stykket. Det er ikke bortkasta tid.

J. H.

Utklipp av:

16/3-89
Følelandet
Krishtannand

Utklipp av:

*Kristiansands
Tidende 17/3*

Moralsk Opprustning okkuperte Kr.sand igår.

Alle tungemål klang på Børsen ved den foreløbige mottakelse igårftes.

I gårkveld stod Kristiansands Børs i Moralsk Opprustnings tegn. Her har M. R. A. sitt hovedkontor i disse bevegede dager, og hertil var det alle satte kursen ved 20 tiden, bileiere, sjåførere, vertinner og verter, og alle de andre som har en finger med i det store arrangement, som går av stabelen i Kristiansands Teater i morgen kveld.

Det er i alt en forsamling på 80 personer fra 7—8 forskjellige nasjoner, som medvirker.

De kom hertil i busser fra Tønsberg, hvor Norges-premierer fant sted i forrige uke.

I Børsens lokaler fikk de sin første mottakelse i form av en kopp rykende buljong og hundreder av håndtrykk og velkomstord på mange forskjellige språk. Det var egentlig tanken å arrangere en ganske enkel sammenkomst i forbindelse med mottakelsen, men da turneens deltakere var trette og slitne, etter den lange kjøretur, og det alt var et stykke på kvelden, innskrenket man seg til buljongen samtidig med at Bernt Reinhardt på vertskapets vegne ga en del råd og opplysninger og konkluderte med å ønske dem alle hjertelig velkommen til Kristiansand.

Vi snappet opp etpar ord fra noen av gjestene før de respektive verter rev dem ut av hendene på oss.

En representant for U. S. A., Blanton Bleck, var strålende fornøyet over det han hadde sett av Norge. Han bemerket at Amerika foruten maskiner og penger bør sette igang en storstilet eksport av den ånd og de impulser M. R. A. er bygget på, og som «Den glemte faktor» forsøker å gi uttrykk for. Han mente at det tiltak som var satt ut i livet

med dette skuespill ville bli en viktig faktor for utjevning av motsetninger og strid nasjonene imellom.

Jimmy Cooper, Skottland, mente at M. R. A. var det grunnlag menneskene trengte for en ny og lykkeligere verden, idet den både var en revolusjonerende filosofi og en ny måte å vurdere menneskeverdet på. Moralsk Opprustning begynner hos en selv, betonet han.

Direktør Alfred Nielsen, Silkeborg, håpet at hele Norden måtte gå foran i denne ideenes krig og vinne en stor seier, og Kai Snellmann fra de tusen sjøers land mente at veien til en ny og bedre verden går gjennom åndelig opprustning. Lillian Lund, Oslo, var lykkelig over å få være med i krigen for den verden alle lengter etter, men som en ikke får oppleve uten at hver enkelt ofrer og setter sitt eget i annen rekke.

J. Wilhelmsen, Oslo, avsluttet intervjuenes rekke med å understreke at dette skuespill ikke er bygget på teori og diktning, men på erfaring og det levende liv.

Det blir oppført i Kristiansand 3 eller 4 ganger, hvorpå det blir Sveriges tur. — Derpå skal vi til Syd-Afrika.

— Og De tror at M. R. A. er veien, som kan omskape verden?

— Vi lever i en tidsalder, hvor det å spalte atomer er mulig. Men vi har ikke greid å forlike menneskene. Vi vil vise at det er mulig å skape en ny verden, hvor menneskene kan omgås som venner, og samler seg om det som forliker og forsoner, og fjerner alt som skiller.

Klokken 10 i formiddag samles alle deltakerne til det første team i Kristiansand.

Utklipp av:

*Stavanger
15/3-44*

„Den glemte faktor“ en stor suksess

Til Stavanger i høst

Vi har tidligere fortalt hvorledes skuespillet «Den glemte faktor» ble til, og hvorledes forfatteren Alan Thornhill skrev det i løpet av et par dager. Siden har det hatt en sensasjonell skjebne, like fra premieren i Washington, da president Truman uttalte at «Den glemte faktor» var det mest betydningsfulle skuespill som ble skapt under krigen.

Nylig hadde skuespillet premiere i Tønsberg, og det ble en strålende seier for det moralske opprustningsarbeid som dette skuespillet er et ledd i. Et interskandinavisk ungdomskor innledet, professor Eiliv Skard holdt tale, og Tønsbergs ordfører, Georg Martinsen, uttrykte sin stolthet over at Norges eldste by skulle bli den første mottager av «Den glemte faktor»s budskap.

Den dramatiske konflikt i skuespillet er like enkel som den er virkningsfull. En hardhendt og kamplysten fabrikkherre blir stilt opp mot en like fanatisk ensidig arbeiderleder. De står i hatefull klassekamp mot hverandre uten sjanse for å komme til overenskomst. Men etter hvert skjer det en utsoning mellom de to motstanderne, et samarbeid blir opprettet, og måten dette gjøres på, er budskapet som er skuespillets høyde. For det enkle er det oppnåelige, heter det, og deri ligger hele hemmeligheten med Moralsk Opprustnings pionerarbeid.

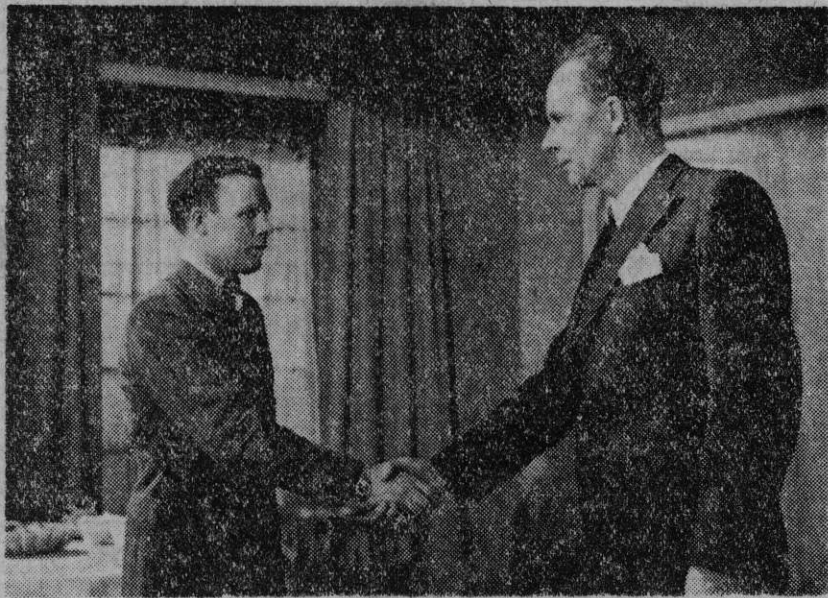
Oppførelsen i Tønsberg ble en strålende forestilling, og i dagene 15.—17. mars skal «Den glemte faktor» oppføres i Kristiansand. Deretter går turen tilbake til Danmark, og først til høsten er det håp om at forestillingen vil bli oppført i Stavanger.

»Den glemte faktor«

- EN EIENDOMMELIG OPPLEVELSE

Kristiansand teater fullsatt ved premiéren

Fra Aftenbladets utsendte medarbeider, INGVAR MOLAUG

Industridirektøren Richard Wilson (direktør Chr. Bugge fra Oslo) og fagforeningslederen Jim Rankins (transportarbeider Gunnar Felldahl, Oslo) rekker hverandre hånden til samarbeid.

Kristiansand i dag.

Kristiansanderne opplevde i går en teaterpremiere som var utenfor det vanlige. Det var et team av Moralsk Opprustning som spilte »Den glemte faktor« av Alan Thonnhill. Det er et skuespill som har gått sin seiersgang i Amerika og i store industristeder i Vest-Europa, i Finland og i Danmark. I Norge ble det spilt for første gang i Tønsberg i forrige uke, og når teamet er ferdig i Kristiansand, reiser det videre med stykket til Sverige.

Det intime lille teater i Kristiansand var fylt til trengsel ved premiéren. Byens øverste sivile og militære myndigheter var møtt opp, og ellers var »hele byen« der. Felles for dem alle var nok nyfikenheten. Ellers var vel alle slags avskygninger i livs-

innstilling å finne i salen. Mange kom sikkert med en god porsjon skepsis til hele greia, til dels med en liten flir og med prat om »speidergutt-påfunn av voksne folk«. Men det varte ikke lenge før alle var revet med. Til tider var det formelig som spenningen dirret. Her var det en kontakt mellom skuespillere og publikum som en sjelden opplever maken til. Skjønt skuespillere — det var ikke en eneste skuespiller i hele ensemblet. De var amatører på de skrå bredder, alle som hadde hovedrollene. Kan hende styrken i deres spill lå i at de skulle gjengi utsnitt av sitt eget hverdagsliv. Industridi-

(Fortsatt side 4).

Den glemte faktor

(Fortsatt fra 1ste side).

rektøren i stykket er nemlig i hverdagslivet direktør, hun som spilte hans frue er til daglig direktørfriue, fagforeningslederen er en fagforeningsmann, og han har sin kone med på scenen, og slik var det i de andre rollene også. Derfor virket spillet så tvers gjennom ekte og tilforlatelig. Bare virkelig store skuespillere ville ha maktet å illudere like godt som disse tilfeldige menneskene klarte å gjendikte scener som de i mer eller mindre grad var fortrolige med fra selve hverdagen. Og opplevelsen var så sterk at det falt neppe noen inn å komme med innvendinger mot de svakheter som det enkelte scener bød på.

»Den glemte faktor« har noe vesentlig å gi til alle mennesker. Stykket rusker opp i tilvante forestillinger og fordommer. At det særlig har vært spilt i de store industrisentra kommer av at det bl. a. staker ut en ny vei i konfliktsituasjoner mellom arbeidsgivere og arbeidere — den eneste farbare: Å møtes i tillit og ikke i ufordragelighetens og mistillitens ånd ved forhandlingsbordet.

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av: *Stavanger Aftenblad*

16/3 49.

Men det er ikke bare den tingen stykket handler om. Det avspeiler egoismen, frykten og all den stygghet som skaper mulighetene for de store konflikter, det setter søkelyset på direktøren og hans familie, viser dem som de er imot hverandre og hvorledes konfliktene har sine røtter i den enkeltes sinnelag. Og som med direktørens familie så og med fagforeningslederens. Nettopp i dette å skape en radikal forandring i livsstilen hos det enkelte mennesket, er det at en finner farbar vei, mener

stykkets forfatter og skuespillerne. Og publikum mente det sikkert også, selv om på langt nær alle ville innrømme det.

Stykkets sentrale figur er direktørens sønn — en pappagutt og en fantastisk lømmel. Han har et voldsomt sammenstøt med sin far under et besøk hjemme. Han reiser så tilbake til sitt college, og her er det at han tilfeldigvis kommer borti mennesker som mener ham inn på et helt nytt spor, finner en ny verdimåler. Han vender heim igjen fylt av dette ene å gjøre sine omgivelser delaktig i de nye verdier han har funnet. Han kjemper mot inngrode vaner og forestillinger hos dem, og det lykkes ham til slutt å få dem så langt at både faren og fagforeningslederen — disse to erkefiendene, rekker hverandre hånden. I stedet for bitter kamp blir det nå samarbeid mellom dem.

Det er et internasjonalt team som reiser rundt med dette stykket, med denne forkynnelsen. Men alle som spiller hovedrollene når det blir oppført her i landet er norske. Teamet ellers har amerikanere, kanadiere, engelskmenn, skotter, dansker og finner i sin midte.

Det var professor Eiliv Skard som innledet med en kort tale ved premiéren i går. Han gjorde rede for Moralsk Opprustnings ideer, og han gjorde også rede for selve stykket. Etter forestillingen talte bl. a. en ung amerikansk arbeider.

Skuespillerne høstet stort bifall. Stykket spilles uken ut i Kristiansand.

I en senere artikkel vil Aftenbladets lesere få mer orientering om »Den glemte faktor«, og tankene som ligger bak.

Utklipp av:

15/3-49
Christiansands
Tidende

Hva er „Den glemte faktor”.

Den danske utsending til M.R.A.s møte i Kristiansand, direktør Alfred Nilsen, uttaler seg til Christiansands Tidende:

Hvordan skal vi vinne freden? Det er et spørsmål som stadig har reist seg etter krigen. En ny og bedre verden, det var drømmebilder vi hadde under krigen. Men i og med fredsslutningen falt alle luftslott fra hverandre, og menneskene sto tilbake, desillusjonerte og håpløse.

Hvor skal man ta inspirasjonen fra, og hvor skal man finne et nytt grunnlag til å leve videre på: Kanskje vil De finne det på M. R. A.'s teaterforestilling i kveld, «Den glemte faktor».

Hva er så «Den glemte faktor»? Det synes som om folk er desorientert om stykkets idéer.

Forfatteren av «Den glemte faktor» er en oberst i Oxford, Allan Thornhill. Det er skrevet utfra erfaringer han har gjort under en M.R.A. reise i U.S.A., og blir betegnet som et våpen i idéenes krig. Når vi tenker på krig, er det våpnene som er det avgjørende. Men M.R.A.'s våpen er ikke ødeleggende, men bygger opp og gjør menneskene sterkere. Etter stykkets premiere i U.S.A.

1944 uttalte president Truman at det var det betydeligste stykket som var fremvist i Amerika i disse år. Det er demokratiets framtid det gjelder, og «Den glemte faktor» viser hva kampen dreier seg om. Den avslører kampen mellom de sunde og splittende krefter i samfunnet, og den

avslører mere: En blir klart stillet ansikt til ansikt med sitt eget jeg.

All vår oppmerksomhet er vendt utad på våre omgivelser, i tidsjaget glemmer en å ta med det inntrykk en selv gir igjen til sine medmennesker.

Kampen mellom arbeidsgiver og arbeider er det man i første omgang legger merke til i «Den glemte faktor». Men samtidig er det en kamp om idéer, om overbevisning.

Etter at stykket har gått sin seiersgang i U.S.A., kom det til England, Frankrike, Tyskland og er nå nådd til Skandinavia. Det bemerkelsesverdige ved det er at hvor det har vært fremvist, har det ikke unnlatt å sette spor. Verden står i gjenreisningens tegn, og gjenreisning krever arbeide. Men man må vite hvorfor en arbeider, se en mening med det. Ellers glir det hele inn i håpløsheten og depresjonen følger umiddelbart.

M.R.A. og dets talerør, «Den glemte faktor», er de idéene som ble fattet under krigen, samarbeidsviljen og samholdet, utført i konsekvens.

Utklipp av: 16/3-49
Fædrelandsvennen, Kristiansand

«Den glemte faktor» en stor opplevelse

En del av publikum i parkett. Forrest til høyre sees bysekretær Vogt. Bak ham overkonduktør Strømme med frue. I samme rad fru og redaktør Seland, Hjalmar Gustavsson med frue. Ellers sees pm. med frue, inspektør Lootz med frue og general Helset.

Frå den store scenen da oppgjøeren Joe Bush har stormet inn i direktør Wilsons hjem i spissen for en del representanter for arbeiderne. Vi ser fagforeningslederen Rankin i oppgjøret med Bush (med hatt og mørk dress). Nærmest Rankin står Dick Wilson. Så følger Wilson (foran speilet), fruene Rankin og Wilson og Betty Wilson.

«Alle medvirkende gir tid og krefter uten vederlag. Skuespillerne er hverken profesjonelle eller vanlige amatører. De er en kampenhet, som gjennom sin felles innsats vil uttrykke et budskap som de er dypt overbevist om er Europas største behov i dag.»

Slik heter det i forhåndstalen. Det er sikkert en av grunnene til at «Den glemte faktor» virker så sterkt, så eiendommelig gripende. Tilskueren føler umiddelbart at dette er en selsom opplevelse, en helt uvanlig og ny form for teater. En sitter igjen etter forestillingen med en kjensle av undring.

Det skyldes altså ikke bare det at «Den glemte faktor», litterært og teaterteknisk bedømt, er et godt stykke, komponert med fast og myndig hånd. En merker forfatterens akademiske kultur. Alan Thornhill er ikke universitetslærer — dosent i klassiske språk, for intet. Han vet hva litterær og åndelig disiplin og selvdisiplin er. Han vet at et skuespill er et byggverk, og han fusker ikke i detaljene. Han behersker sitt verktøy og han kjenner sitt byggemateriale.

Men teknisk ferdighet i teater-snekkeri er ikke nok til å skape et levende drama. Der må være kjøtt og blod og nerver mellom knoklene. Rammen må fylles av liv, levende og kjempende liv. La det straks være sagt at Thornhill kjener sine samtids- og medmennesker. Han kjenner det moderne samfunns sosiale problemer, og han kjenner det tyvende århundres menneskes etiske dilemma. Og han legger ikke fingrene i mellom. Han kan virke ubarmhjertig avslørende. Vel. Gjennom første og annen akt konstaterer vi at Thornhill kan se. Han ser inn i arbeidsgiverens og i fagforeningslederens hjem. Søkelyset rettes brutalt inn i alle kroker. Avstumpningsprosessen hos de to hovedantagonister er tegnet med en blanding av intim forståelse og besk boblende humor.

Ved åpningen av tredje akt vet man at forfatteren er en våken iakt-tager. Nå spør det bare om konflikten løsnings også vil vise ham som en konstruktiv og realistisk

tenker. Vil han med Bjørnson si sine teser og dø på dem, eller vil han som Ibsen slutte med en tankestrek — jeg spørger kun, mitt kall er ei å svare?

Thornhill svarer. Med et kategorisk imperativ: Bli annerledes! Du må forvandle deg! Spør ikke om du har rett! Spør om hva som er rett! Hold dommedag over deg selv, og finn svaret i ditt eget hjerte! Jeg vet det går an! Jeg har selv sett det går an! Men betingelsen er at du ikke fuskjer med deg selv!

Det er mer enn tendens. Det er forkynnelse.

Nå. Kaj Munks «Ordet» var også forkynnelse. Altså er det ikke det teatermessige nye ligger.

«Skuespillerne... er en kampenhet.»

Deri ligger det. De er ikke på scenen for å spille en rolle, for å vise sine dramatiske talenter. Skjønt talent har de fleste av dem. Ta for eksempel fagforeningslederen. Det er en scenisk prestasjon av de meget sjeldne. Og de øvrige rolleformspillere ligger ikke langt etter.

Men dette er ikke hovedsaken. Hovedsaken, det som gjør «Den glemte faktor» til en så særpreget og eiendommelig opplevelse, er den dype overbevisning hos hver eneste skuespiller om sannheten i og nødvendigheten av det budskapet de bringer. De er alle drevet av Anden. De tror på det de sier. Og se — det er underlig i våre øyne.

En kampenhet. I hellig strid mot det materialistiske livssyn. Ikledd troens fulle rustning. Alle siktende med sin blanke kårde mot vårt gjenstridige hjerte: Vil du bli annerledes?

Det var en stor kveld i Teatret i går. For sosialt søkende og for etisk søkende mennesker var det en kveld som ga tankestoff til selvprøving. Mulige skeptikere — vel, de vil i det minste formodentlig bli nødt til å definere og begrunne sin skepsis på et noe annet grunnlag enn før.

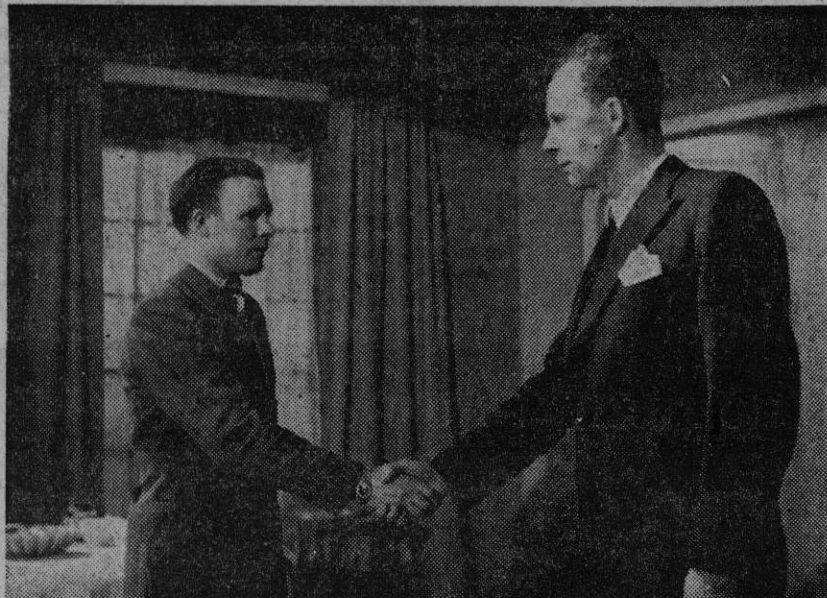
Før forestillingen talte professor Eilif Skard: «Det er ikke noe skuespill i alminnelig forstand, heller ikke noen teorier man ønsker å lansere, ikke noe diskusjonstema. Det nye verdensdemokrati vi kjemper for er bygget på den kristne tro og de kristne grunnverdier.»

Etter siste akt fortalte en arbeidsgiver fra Silkeborg og en arbeidergutt fra Detroit ut fra egne harde opplevelser hvordan den åndelige forvandling virker i praksis. Det var en appell som neppe unnlot å gjøre en viss virkning.

J. S.

Utdripp av: 14/3-49
Fædrelandsvennen, Kristiansand

«Den glemte faktor» spilles i Kristiansand i morgen

Fagforeningsleder Rankin (spilles av transportarbeider Gunnar Fjeldal, Oslo) og direktør Wilson (spilles av disponert Christian Bugge, Oslo) — de to hovedpersoner i det ideologiske skuespill «Den glemte faktor».

I går kveld kom de, 80 mann sterk, kjørende inn i Kristiansand etter en 11 timers busstur fra Tønsberg. Veiene hadde nok vært så som så, og været var visst også noe opp-og-ned, men av de mange fremmede tungemåls surr utkrystalliserte det seg umiddelbart en enstemmig begeistret dom: at søndagsturen langs Den sørlandske hovedvei hadde vært en enestående interessant opplevelse. Atte forskjellige nasjoner er representert blant skuespillerne, statistene og sangerne i «Den glemte faktor» — Canada, USA, England, Skottland og de fire nordiske land. I Kristiansand åpnet femti private hjem seg for dem. Her skal gjestene være ut hele denne uken.

I Tønsberg holdt kommunen offisiell avskjedsfest for skuespillerne. Da hadde byen i flere dager totalt stått i «Den glemte faktor» tegn.

I morgen kveld begynner oppførelsen av industridramaet i Kristiansands Teater. «Det mest betydningsfulle skuespill som er skapt under krigen,» har president Truman sagt. Dramaet skildrer kampen mellom materialismens ytter-

fløyer og den store forenende idé som overvinner klassekampen og skaper inspirert demokrati. En dristig tanke, sier du. Ja, men vår tid trenger nettopp en dristig tanke som peker fram mot de store mål.

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsensgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av: *Agder Tidning*
14/3 1949 *Kristiansund*

1949

„Den glemte faktor“.

Fra Norges-premierer
i Tonsberg.

Det er med forventning man går til en teaterforestilling som blir spilt etter offisiell innbydelse fra en by. De 600 mennesker som hadde tatt imot innbydelsen ventet seg da også noe særskilt da teppet gikk opp for «Den glemte faktor». Og det ble en opplevelse.

Ordfører Martinsen ønsket velkommen og leste opp telegrafiske hilsener fra forskjellige kanter av verden.

Professor Eiliv Skard introduserte «Den glemte faktor». Så gikk teppet opp, og vi møtte det skandinaviske koret som reiser sammen med stykket. Dette koret er noe for seg selv. Det synger med en entusiasme og glede som i seg selv er et budskap om frihet.

Hva er det som griper en ved «Den glemte faktor»? For det første at dette skuespillet gir et skarpt bilde av den ideologiske kamp som raser i verden i dag. Tomrommet, mangelen på noe å leve for og kjempe for, — og så kampen mellom dem som slåss på liv og død for å fylle dette tomrommet. Samtidig viser det klart den falske kamplinjen som trekkes mellom barn og foreldre, arbeider og arbeidsgiver, mellom svart og hvitt, øst og vest. Det er en kampforestilling som bygger på kravmentalitet og prestisjehensyn og som ser ut til å føre til en unngåelig katastrofe. Men så får vi også se den faktoren en

har glemt i kampens hete: Mennesker kan bli annerledes, og vi må bli annerledes hvis vi skal bygge en ny verden. Gjennom tre akter følger vi familiene Wilson og Runkin gjennom denne kampen som de må ta opp med seg selv og for hverandre. Vi får et glimt av det klasseløse sentrum der mennesker betyr mer enn ting.

Det nytter ikke å vurdere «Den glemte faktor» etter vanlig målestokk. Skuespillerne er ikke amatører for det de gir kjenner de til bunns, de har opplevet det på sjel og kropp. Direktøren spilles av en fabrikkleder og fagforeningsmannen av en tillitsmann i organisasjonen. Men de er heller ikke profesjonister for det er første gang de står på en scene. Spillet er godt, men man får seg ikke til å snakke om spill og iscenesettelse. Dette er ikke først og fremst et resultat av fremragende instruksjon, men av inspirasjon. Vi sitter med en takknemlig følelse av at her opplever vi teater som det skal være. Dette er ikke bare en oppstilling av problemer, vi får løsningen på dem, kort sagt det er et budskap:

Du og jeg kan begynne der vi står i dag og bygge en ny verden som er fri for hat og frykt og fri for krig, — en verden der alle arbeider for alles beste og ingen blir utbyttet, en verden der vi spør etter hva som er rett og ikke etter hvem som har rett.

Da teppet gikk ned etter tredje akt, gikk det samtidig opp for fjerde akt, der vi du og jeg spiller hovedrollen.

Valdemar Hansteen jr.

Utklipp av: 2/3-4/9

Fædrelandsvennen, Kristiansand

Vi må også se til siden — til våre medmennesker

Fra avslutningen på M.R.A.s besøk.

På Ernst Hotell var i går kveld skuespillerne og de øvrige som besøkte Kristiansand med «Den glemte faktor», samlet til en enkel tilstelning med sine vertskaper og andre innbudte.

Randulf Haslund ønsket velkommen og ledet det hele. Dette skulle bli en hyggelig familiekveld, sa han til innledning. Og det ble det i sannhet også. Ikke minst i samtalene rundt bordene var det lett å skjønne at idéene i «Den glemte faktor» hadde tatt fast rot hos mange, og der er ikke tvil om at flere og flere vil marsjere med.

Der var mye sang og flere vitnesbyrd. Således kom representanter for syv nasjoner fram med sine syn.

Salve Salvesen takket på vegne av innbyderne for at skuespillet var kommet hit. Det var ikke for mye å si at det hadde vakt oppsikt, og der hadde reist seg mange problemer hos dem som hadde fått anledning til å se stykket. Livlige diskusjoner om det hørte man over alt.

Thorn Olsen takket på vegne av gruppen som hadde stått for det stedlige arrangement.

En mengde ungdom var til stede. De hadde under besøket fått kontakt med ensemblet, og det vil få stor betydning for dem fremover.

Og så venter man at den sæd som er sådd, skal slå ut i rike frukter. Mulighetene er meget store.

*

M. R. A.'s Kristiansands-besøk fikk en vakker avslutning.

Stor oppslutning om høymessen i Domkirken igår.

Ved høymessen i Kristiansands Domkirke igår formiddag, som hadde samlet fullt hus, talte pastor Stein Bugge. I den store forsamling såes mange av det internasjonale selskap fra Moralsk Opprustning, og herværende talsmenn for denne bevegelse, som nå i en hel uke i ett kjøør har satt sitt preg på byen vår såvel ved «Den glemte faktor», som ved de sammenkomster og samtaler som er arrangert før og etter forestillingene.

Det ble en vakker og verdig avslutning på uken, med den sanne frigjørelse som samlingspunkt.

Etter at pastor Stein Bugge hadde forrettet ved alteret, talte han fra stolen over dagens tekst: Johannes 31—44. Han begynte med å si at det var nøyaktig 25 år siden han stod på denne prekestol og talte over samme tekst som i dag. Det var i biskop Støylens tid. Han omtalte hvorledes mange oppfattet frihet og frigjørelse, pekte på de 4 friheter, som ble parolen i krigsårene, og påviste hvorledes mennesket ved tekniske fremskritt, radioen og

flyene, hadde overvunnet tiden og rommet. Men vi hadde ikke overvunnet de indre makter i mennesket, kjøttet, heller ikke døden. Vi gjør det vi ikke vil. —

Jesus sier til oss i dag: Du kan bli fri «Dersom I blir i mitt ord, da er i Sannhet mine disipler, og I skal kjenne sannheten og sannheten skal frigjøre Eder». Han sier også: «Får da Sønnen frigjort Eder, da er I virkelig fri.» Men vi bindes og låses fast i materialisme, i ting og systemer. Menneskeverdet trekkes ned. Det er her faren ligger. Den sanne frihet består i at vi har fått utfoldet oss og overlatt oss til Gud. Og veien til denne frihet går gjennom opplevelsen av at man har sett seg selv, sett sannheten om seg selv: Hvem er jeg? Hva er jeg? Det er begynnelsen til det første skritt. Da blir man fri, og derfor skrev Fredrik Ramm fra fengslet under sine brev: «Din fri og lykelige Fredrik».

Tilslutt minnet pastoren om at vi ikke bare skal se oppad — mot Gud — men til siden — til våre medmennesker, eller vår neste som oss selv, åpne oss for våre venner og være villig til å ta imot hjelp fra andre.

Men bare Gud kan frelse, og så har vi bare å bekjenne, og vandre i lyset.

Vi ser her fagforeningslederen komme på besøk til direktøren. — Lengst til høyre sees sønnen som har gjort dette møtet mulig.

gen og den personlige kontakt med representanter for M. R. A. gjør at innvendingen om at «dette er bra, men det kan ikke gjennomføres» faller til jorden. En må, med eller mot sin vilje, innrømme at her gis det et svar på mange uløste spørsmål i dag: Det gjelder å begynne med seg sjøl, skape harmoni der, og så gå videre i hjemmet, på arbeidsplassen og i samfunns- livet. Kravene en stiller må en i første rekke stille til seg sjøl i absolutte etiske former.

Det er udeit mer behagelig å stille dem for andre, det er så, men resultatene blir sikkert større både for den enkelte og for samfunnet om en først stiller dem til seg sjøl.

Jeg mener at en kan gjøre dette ut fra et rent fornuftsstandpunkt. En behøver ikke å trekke inn et tåket, «Gudsbegrep» som støtte for diéene, på meg virket dette tvertimot frastøtende, og tydet på en viss akkordens ånd overfor menneskesinnets muligheter.

Det skulle ikke være nødvendig, og etter min mening heller ikke videre tjenelig, å søke støtte utenfor seg sjøl for å realisere tanker og idéer som

«DEN GLEMTE FAKTOR»

«Gjør noe da! Gjør noe!» skriver fagforeningslederens datter til direktørens sønn i skuespillet «Den glemte faktor» som ble vist i Kristiansand i forrige uke. Vanskene har da toppet seg opp mellom personene i dramaet, konflikten på arbeidsplassen har bredt seg til både direktørens og fagforeningslederens hjem. Alle ser dette, eller rettere de registrerer det og tar det som noe som skal så være.

Et møte mellom arbeider og arbeidsgiver for å finne en løsning anses for utelukket, det er noe ingen av partene kan innlate seg på. Det er den eneste tingen disse to stridende parter er enige om. De er innstilt på: å presse seg fram uten å innrømme noen som helst feil.

Da er det direktørens sønn, den ansvarsløse dagdriveren får oppfordringen om å gjøre noe. Han har møtt mennesker som har ordnet sine vansker i tillitsfullt samarbeid og med det mål å finne hva som er rett, ikke hvem som har rett.

Gutten har den fordel at han er ung, han kan gripes fullt og helt av en idé og kjempe for den. Det skjer nå. Han setter alt inn på å få i stand

Supplementet til arbeidet for rettferd og fred.

et møte mellom fagforeningslederen og faren, møter vansker, blir misforstått og dels hånet, men gir seg ikke. Han går i seg sjøl og finner at alt ikke er som det skal være hverken der, i hjemmet eller forholdet til andre. Han innrømmer dette, ber om unnskyldning, oppnår tillit og kan til slutt glede seg over at fagforeningslederen og faren gjør det samme. Tilliten opprettes og de går sammen for å finne den rette løsning. Vanskene som er oppstått.

En kan ikke unngå å bli grepet av dette stykket. De opptredende gir seg sjøl uten tanke for annet enn å kjempe for sin idé. Det er folk tatt fra arbeidsplassen som inspirert av oppgavens storhet på en overbevisende måte realiserer det beste i seg sjøl for idéen. Dette må, etter min mening, være grunnlaget for en omtale.

En blir revet med under forestillin-

ens fornuft så klart og tydelig burde gi et positivt svar på og vilje til å kjempe for.

Det å søke utenfor seg sjøl for å finne støtte innebærer muligens en fare også ved det at en da lettere kan gå på akkord med seg sjøl og så søke trøst, lindring og «tilgivelse» utenfor seg sjøl om en ikke strekker til.

Det er gamle etiske normer som stilles opp for en i M. R. A.s program. De er bare ikke blitt fulgt. Nå blir de lagt fram på en ny måte: De leves. Før lærtes de bare. Akkurat her har idéen sin store styrke og sine store muligheter for å rekke stadig flere.

Fornuften skulle tilsi en å realisere disse idealene i den utstrekning det overhodet er mulig. Resultatet kan etter min mening ikke bli tvilsomt. At det er mulig er allerede tilstrekkelig bevist.

Da skulle denne idéen komme som et viktig, utfyllende supplement til de bevegelser som i dag kjemper for å sikre en verden med rettferd og fred. Bevegelsen er ikke oppstått for å avløse noen annen ideologi, ikke fagbevegelsen, kooperasjonen eller partiene, den bringer det nødvendige supplement til disse. Det som skal gjøre disse 110 pst. effektive.

Per Torgersen.

H AUGALAND ARBEIDERBLAD 26/3-49

Utklipp av: 2/3-49

Christiansands Tidende

M. R. A.'s Kristiansands-besøk fikk en vakker avslutning.

Stor oppslutning om høymessen i Domkirken igår.

Ved høymessen i Kristiansands Domkirke igår formiddag, som hadde samlet fullt hus, talte pastor Stein Bugge. I den store forsamling såes mange av det internasjonale selskap fra Moralsk Opprustning, og herværende talsmenn for denne bevegelse, som nå i en hel uke i ett kjørl har satt sitt preg på byen vår såvel ved «Den glemte faktor», som ved de sammenkomster og samtaler som er arrangert før og etter forestillingene.

Det ble en vakker og verdig avslutning på uken, med den sanne frigjørelse som samlingspunkt.

Etter at pastor Stein Bugge hadde forrettet ved alteret, talte han fra stolen over dagens tekst: Johannes 31—44. Han begynte med å si at det var nøyaktig 25 år siden han stod på denne prekestol og talte over samme tekst som i dag. Det var i biskop Støylens tid. Han omtalte hvorledes mange oppfattet frihet og frigjørelse, pekte på de 4 friheter, som ble parolen i krigsårene, og påviste hvorledes mennesket ved tekniske fremskritt, radioen og

flyene, hadde overvunnet tiden og rommet. Men vi hadde ikke overvunnet de indre makter i mennesket, kjøttet, heller ikke døden. Vi gjør det vi ikke vil. —

Jesus sier til oss i dag: Du kan bli fri «Dersom I blir i mitt ord, da er i Sannhet mine disipler, og I skal kjenne sannheten og sannheten skal frigjøre Eder». Han sier også: «Får da Sønnen frigjort Eder, da er I virkelig fri.» Men vi bindes og låses fast i materialisme, i ting og systemer. Menneskeverdet trekkes ned. Det er her faren ligger. Den sanne frihet består i at vi har fått utfoldet oss og overlatt oss til Gud. Og veien til denne frihet går gjennom opplevelsen av at man har sett seg selv, sett sannheten om seg selv: Hvem er jeg? Hva er jeg? Det er begynnelsen til det første skritt. Da blir man fri, og derfor skrev Fredrik Ramm fra fengslet under sine brev: «Din fri og lykkelige Fredrik».

Tilslutt minnet pastoren om at vi ikke bare skal se oppad — mot Gud — men til siden — til våre medmennesker, eller vår neste som oss selv, åpne oss for våre venner og være villig til å ta imot hjelp fra andre.

Men bare Gud kan frelse, og så har vi bare å bekjenne, og vandre i lyset.

Sensasjoner i Kristiansand.

Fra «Konfektmordet» til «Den glemte faktor».

En eiendommelig opplevelse i Kristiansands Teater

Befolkningen i Kristiansand har vært oppskaket av sensasjoner av flere slag i den siste tiden. Treffer en en kristiansander på gaten, på en restaurant ellers i hans hjem, dreier samtalen uvegerlig inn på ett av to bestemte emner: Konfektmordet, som det etter hvert er blitt hetende, eller «Den glemte faktor». Det rare er at selv en opprivende hendelse som et mord, ikke har vært i stand til å kaste skygge over den oppsikt dette uvanlige teaterstykket har vakt over hele byen og store distrikter omkring den.

Hva er det med dette skuespill som i en slik grad er egnet til å gripe alle som ser det, eller la meg si: *opplever* det, at det skjer ting med og mellom de som opplever det som helt sikkert ikke ville ha skjedd uten? Det er spørsmålet jeg vil forsøke å svare på etter selv å ha opplevet det sist lørdag. Til denne forestillingen som var den siste i Norge foreløbig, var det innbudt en del representanter fra Vestlandet, deriblant også noen fra Haugesund.

For det første må det slås fast at «Den glemte faktor» ikke kan anmeldes som en vanlig teaterforestilling. Selv om stykket er bygget opp som et

vanlig drama og benytter seg av vanlige effekter og andre hjelpemidler, er det flere ting som er så ekstraordinære, nesten fantastisk ekstraordinære, at det skilles ut fra det som vanligvis betegnes teater. Jeg tenker på at menneskene på scenen ikke er profesjonelle skuespillere, at de heller ikke er amatører, men at de er en «ideologisk kampenhet», som spiller seg selv, sitt eget liv og sine egne opplevelser. Jeg tenker på at løsningen som gis på på det viktige problem som er tatt opp til debatt i stykket, ikke bare er revolusjonerende, men forkynnes å være den eneste revolusjon i menneskesinnet, som er i stand til å redde menneskeheten fra krig og undergang. Jeg tenker også på at den spilles ikke for tilfeldige teaterinteresserte som har kjøpt billett til forestillingen, men at i første rekke de mennesker som kommer i forbindelse med problemet i det praktiske liv, innbys til å se stykket, — i dette tilfelle arbeidsgivere på den ene side og underordnede funksjonærer og arbeidere på den annen side. Sist men ikke minst må jeg tenke på den ting at den ide som ligger bak det hele, er at ikke bare dette spesielle problem, men at all verdens problemer, hva enten de er av individuell eller kollektiv art, ikke bare kan, men *ute-lukkende* kan løses til beste for menneskeheten, i ånden fra «det inspirerte demokrati». Veien vi må gå for å komme til dette demokrati er en fullstendig forvandling av menneskesinnet, der det enkelte mennesket må begynne med seg selv.

Jeg nevnte at skuespillerne spilte sitt eget liv. De to hovedpersonene selve dramaet spennes mellom, industridirektøren og fagforeningslederen, er *virkelige* personer fra det daglige liv, fru industridirektøren er direktørfrue og fagforeningslederen Rankins frue er i virkeligheten gift med han som spiller Rankins rolle.

Gjennomgangsfiguren i stykket er direktørens sønn. Allerede i første scene møter vi ham som den tilsynelatende uforbederlige lømmel han opprinnelig var. Han blir imidlertid forvandlet, og siden følger vi ham i hans kamp for å ordne opp i de uholdbare forhold i direktørens hjem, og siden for å forene faren og fagforeningslederen i den arbeidskamp de kjemper. Etter å ha møtt oppfordringen i ordene: «Så gjør noenting da», ofrer han seg helt for sin oppgave, og det lykkes ham å få de to parter i striden til å forenes i kjærlighetens, sannhetens og uselvskhetens ånd. *Hva* som er rett og ikke *hvem* som har rett blir lede-tråden for dem, og etter å ha bedt hverandre om unnskyldning for den måte de begge hadde ført kampen på tidligere, blir de enige om å begynne forfra igjen og ta aktiv del i den verdensomfattende revolusjon som begynner med menneskesinnet.

HØYDAHL OHME'S AVD. FOR
AVISUTKLIPP

Roald Amundsenstgt. 1, Oslo
Sentralbord: 41 36 20

Utklipp av: 2/3-49.

Haugesunds Dagblad.

Aldri har vel noen av de tilstedeværende opplevet en slik intim kontakt mellom scene og tilskuere som ved denne merkelige teaterforestilling. Storparten kom sikkert ikke bare med en sterk tvil på riktigheten av det de hadde hørt om dette, men også med et lite smil ved tanken på det de gikk til. Ingen kunne gå uberørt fra forestillingen, og det er vel også mulig at løsningen på store og små personlige problemer for fleres vedkommende var funnet. Det berettes om at det har skjedd store omveltninger på flere hold i byen og i det nærmeste distriktet i løpet av de få dagene stykket har vært vist i Kristiansand.

Etter å ha sett «Den glemte faktor» kan en ikke være i tvil om berettigelsen til å benytte ordet «inspirert» om den bevegelse som i våre dager går sin seiersgang over hele verden under initialene M.R.A. (Bevegelsen for moralsk opprustning). Uttalelser som er kommet på bakgrunn av dette skuespillet, som f. eks. *president Trumans*: «Dette er det betydeligste skuespill som er skrevet under verdenskrigen», og *admiral Byrds*: «Dette er svaret på atombomben», tyder på at bevegelsens ideologi har funnet gjenklang hos og praktiseres av flere av verdens store menn, og det store spørsmål en sitter igjen med etter å ha møtt disse revolusjonerende tanker er: «Skal dette bli den redning for hele verden som mennesker over hele jordkloden er på let etter?»

Gudvin Laader Wee.

En teaterforestilling utenom det alminnelige

«DEN GLEMTE FAKTOR» spilles i Kristiansand 15., 16. og 17. mars

Vi må også se til siden — til våre medmennesker

Fra avslutningen på M.R.A.s besøk.

1949

På Ernst Hotell var i går kveld skuespillerne og de øvrige som besøkte Kristiansand med «Den glemte faktor», samlet til en enkel tilstelning med sine vertskaper og andre innbudte.

Randulf Haslund ønsket velkommen og ledet det hele. Dette skulle bli en hyggelig familiekveld, sa han til innledning. Og det ble det i sannhet også. Ikke minst i samtalen rundt bordene var det lett å skjønne at idéene i «Den glemte faktor» hadde tatt fast rot hos mange, og der er ikke tvil om at flere og flere vil marsjere med.

Der var mye sang og flere vitnesbyrd. Således kom representanter for syv nasjoner fram med sine syn.

Salve Salvesen takket på vegne av innbyderne for at skuespillet var kommet hit. Det var ikke for mye å si at det hadde vakt oppsikt, og der hadde reist seg mange problemer hos dem som hadde fått anledning til å se stykket. Livlige diskusjoner om det hørte man over alt.

Thorn Olsen takket på vegne av gruppen som hadde stått for det stedlige arrangement.

En mengde ungdom var til stede. De hadde under besøket fått kontakt med ensemblet, og det vil få stor betydning for dem fremover.

Og så venter man at den sæd som er sådd, skal slå ut i rike frukter. Mulighetene er meget store.

Rektor Stein Bugge talte ved høymessen i Domkirken i går over dagens tekst: Johannes 31, 34. Han ga et bilde av krigsårene og bakgrunnen for tanken om de fire friheter. Ved teknikkens hjelp har menneskene overvunnet tiden og rommet. Men de mørke makter inne i oss har vi ikke beseiret. Den sanne frihet består i at vi overgir oss til Gud, og veien til denne friheten går gjennom erkjennelsen av sannheten om seg selv. Det er det første skritt.

Taleren understreket at vi ikke bare skal se oppad, men også til siden, til våre medmennesker. Vi må åpne oss for våre og være villig til å ta i mot hjelp fra andre.

«The forgotten factor» er tittelen på et skuespill som ble skrevet av den kjente engelske forfatter og universitetslærer Alan Thornhill under krigen. Det ble først oppført i en rekke byer og industristrøk i U.S.A. og Canada, bl. a. i Washington, hvor Harry S. Truman sto i spissen for innbydelseskommiteen. Engelske gruvearbeidere, bedriftsledere og menn i det offentlige liv brakte skuespillet og dets idé fra Amerikas industrisentra til London og til Englands kolgruver. «Den glemte faktor» ble i Westminster Teatre i London og i gruvedistriktene i England sett av 200,000 mennesker.

Den sveitsiske utenriksminister innbød skuespillet til Bern. Det ble oversatt til fransk og spilt i Nord-Frankrikes industribyer; det er blitt spilt på finsk i Tammerfors og Hel-

singfors. I november 1948 fant den tyske premiere sted i Essen etter innbydelse av ministerpresidenten for Nordrhein-Westfalen og borgermesteren i Essen, og nå er turen kommet til Skandinavia.

Den nordiske premieren fant sted i Silkeborg på Jylland den 15. februar, og den 9. mars får det sin førsteoppførelse i Norge. Det er Tønsberg som har fått æren av å være premierebyen. Tønsberg by med ordfører og rådmann i spissen står som innbyder etter en enstemmig formannskapsbeslutning.

Og nå er det Kristiansand som står for tur. Premieren finner sted den 15. mars. Innbydelsene vil bli sendt ut i disse dager. Alle burde se skuespillet. Det er dessverre en umulighet, da det bare blir 3 kvelder i Teatret — eller noen hundre plasser. Det burde ha vært noen tusen. «Det mest betydningsfulle skuespill som er skapt under krigen»; uttalte nåværende president Truman ved premieren i Washington i 1944.

Hva er det som gjør at dette skuespillet blir omfattet med en slik interesse? Det er vel fordi det er mer enn et vanlig skuespill. Det er et budskap. Handlingen foregår i et typisk amerikansk industrimiljø, men er så dypt almenmenneskelig at engelske minearbeidere, franske og finske bønder, politikere og industrifolk, — ja alle som ser det, kjenner seg igjen på scenen.

Oppførelsene i Skandinavia er kommet i stand ved en felles nordisk innsats. Stykket blir spilt på hvert lands eget språk, men rundt hver av disse oppførelsene står et felles nordisk arbeidslag, som arbeider sammen om de kunstneriske og tekniske oppgaver. Alle de medvirkende gir sin tid og sine krefter frivillig og uten vederlag. Skuespillerne er hverken profesjonelle eller vanlige amatører. De er en enhet i kampen for sant demokrati som gjennom skuespillet vil bringe videre det budskap Europa trenger mest i dag.

Sammen med skuespillerne kommer også et nordisk kor, og under framførelsene i Kristiansand ventes representanter fra alle de nordiske land, dessuten fra Canada, U.S.A. og England, i alt ca. 70—80 for største delen unge mennesker.

Flere av byens borgere har alt meldt fra at de vil åpne sine hjem for en eller flere av gjestene, som på sin side er takknemlige for på denne måten å komme i kontakt med byens befolkning. De som gjerne vil ta i mot en gjest, bes vennligst melde fra til Hamres tobakksforretning, tlf. 2038, hvor de kan få de opplysninger som trengs.

1949
«Den glemte faktor»

Det er ikke titt en teaterforestilling i vår by har satt sinnene i brann som det vi opplevet igår i de fem handlingsmettede scenene i skuespillet «Den glemte faktor».

Sinnene var satt i brann på forhånd. Forventningen og spenningen var så langt utenfor det vanlige. Spørsmålene lød: Hva har de å fare med, alle disse ungdommene, som har tatt på seg bryet og selvopprelsen med å reise slik rundt under fanemerket: Moralsk Opprustning. Er det søtsuppe og sentimentalitet? Er det kristendom? Ja, hva er det i grunnen?

Innbydelser var gått ut til land og strand, til mann og kvinne, arbeidsgiver og arbeidsmottaker, bymann og bonde, handelsfolk og industrimenn. Bare denne side av saken må ha kostet et hodebry og arbeid, som noen hver ville betakke seg for. — Selvsagt var teatret sprengfullt fra tak til loft. Der var et sterkt innslag, såvel fra nabobyer som nabo-byder. Og så kan vi med en gang slå fast at ingen gikk skuffet hjem. Det ble en opplevelse fra først til sist, like fra den vakre, fargerike åpningsscene med de 30 gledesstrålende, begeistrede unge kvinner og menn, som sang åpningssangen, til den unge friske karen fra Detroit avsluttet kvelden med sin glødende appell om å gå hjem og gjøre et ærlig forsøk på å rydde opp først hos seg selv og i sitt hjem.

«Den glemte faktor» foregår i nåtiden i en amerikansk industriby, men kunne for den saks skyld like gjerne vært henlagt til et sted i Norge. — Dette ble etter åpnings-tablået understreket av professor Ellif Skard, sønn til skoledirektør Skard, som i mange år virket i Kristiansand. Herr Skard berørte i sin inspirerende og orienterende tale hva der dypest ligger til grunn for den bevegelse som har fått betegnelsen Moralsk Opprustning, og det skuespill som nå skulle framføres. Det var ikke noe skuespill i ordets alminnelige forstand, heller ikke noen teorier man ønsket å lansere, ikke noe diskusjonstema. Det nye verdensdemokrati man kjempet for, var bygget på den kristne tro og de kristelige grunnverdier. Og så var det å håpe, sa taleren, at «Den glemte faktor» måtte bli den avgjørende faktor i menneskenes liv. Da admiral Byrd hadde sett forestillingen ved dens første oppførelse i Amerika, hadde han brukt det ord at dette var svaret på atombomben.

Og så gikk teppet opp for første akt. Vi var i et hjem som godt kunne

16.03.1949

være vart eget. Far, mor og barn, alle opptatt med sitt, alle misfornøyd. «Slå først, men slå hardt, det er Jungelens lov», hadde datteren Betty tatt med seg hjem fra en skoleforestilling. Og vi får en grotesk forsmak på arbeidstvister og streik og all tidens elendighet.

Men så begynte «Den glemte faktor» å gjøre seg gjeldende, først i direktørsønnen Dick Wilsons skikkelse. Hans besøk i fagforeningslederen Rankins hjem er forestillingens høydepunkt. — Det er her «Den glemte faktor» for alvor begynner sin gjerning.

«Så deilig det ville være om dere begge tok feil i det eneste som dere er enig om», sa megleren Dick.

Vanskelighetene melder seg, det ser håpløst ut, og i siste akt spraker kampånden som et fyrverkeri med et mylder av oppagiterte arbeidskamerater på den ene side, og midt mellom disse parter den klossete, men sjarmerende megler Dick og den helt fortvilte, men forvandlede formann i fagforeningen Jim Rankin.

Og så seiret «Den glemte faktor», de ble enig, og de satte seg ved siden av hverandre til frokostbordet, mens den forvandlede mor og datter kappsprang etter kaffekannen. Og den store konflikt ble løst til begge parter tilfredshet ved at de begge ofret og gikk inn for den nye verden.

De sympatiske skuespillere, som alle er amatører, tok publikum med storm, og etter hvert teppefall bruste bifallet mot dem.

Etter siste akt måtte alle aktører fram på scenen under varm applaus.

En representant for skuespillerne uttalte en takk til Kristiansand for den strålende mottakelse de hadde fått, og for at publikum hadde vist så sterk interesse og møtt så tallrikt fram. Det gledet ham som Arendalsgutt, sa han, å kunne stå i Kristiansands Teater og si at han hadde vært med og kjempet for denne bevegelse, kampen om hva som er rett, ikke om hvem som har rett.

Representanten for Silkeborg frembrakte likeledes en hilsen og konkluderte med at han var sikker på at der i Norge var gode muligheter for et slikt samarbeid i videst mulig forstand, og håpet vi ville bli pionerer på dette området.

Og så var det den unge karen fra Detroit som fikk ordet. Man må begynne dette arbeid hos seg selv, sa han i sin personlig formede tale, i sitt forhold hjemme, og ta kampen opp hver dag, kampen for de fire absolutter: — Ærlighet, renhet, uselvskhet, kjærlighet.

Og så gikk alle som ønsket det sammen med gjestene til Vindmøllen, hvor kaffe og kaker stod og ventet, og hvor vennskapet og samfølelsen utover naturen ble ytterligere utdypet og befestet.

I kveld bærer det løs igjen. De som ikke var i Teatret igår har noe å glede seg til.

J. A. J.

Tidende 16-3-49

«Den glemte faktor» en stor opplevelse MARS 1944

En del av publikum i parkett. Forrest til høyre sees bysekretær Vogt. Bak ham overkonduktør Strømme med frue. I samme rad fru og redaktør Seland, Hjalmar Gustavsson med frue. Ellers sees pm. med frue, inspektør Lootz med frue og general Helset.

Fra den store scenen da oppgjøeren Joe Bush har stormet inn i direktør Wilsons hjem i spissen for en del representanter for arbeiderne. Vi ser fagforeningslederen Rankin i oppgjøret med Bush (med hatt og mørk dress). Nærmest Rankin står Dick Wilson. Så følger Wilson (foran speilet), fruene Rankin og Wilson og Betty Wilson.

MARS 1949

«Alle medvirkende gir tid og krefter uten vederlag. Skuespillerne er hverken profesjonelle eller vanlige amatører. De er en kampenhet, som gjennom sin felles innsats vil uttrykke et budskap som de er dypt overbevist om er Europas største behov i dag.»

Slik heter det i forhåndstalen. Det er sikkert en av grunnene til at «Den glemte faktor» virker så sterkt, så eiendommelig gripende. Tilskueren føler umiddelbart at dette er en selsom opplevelse, en helt uvanlig og ny form for teater. En sitter igjen etter forestillingen med en kjensle av undring.

Det skyldes altså ikke bare det at «Den glemte faktor», litterært og teaterteknisk bedømt, er et godt stykke, komponert med fast og myndig hånd. En merker forfatterens akademiske kultur. Alan Thornhill er ikke universitetslærer — dosent i klassiske språk, for intet. Han vet hva litterær og åndelig disiplin og selvdisciplin er. Han vet at et skuespill er et byggverk, og han fusker ikke i detaljene. Han behersker sitt verktøy og han kjenner sitt byggemateriale.

Men teknisk ferdighet i teatersnekkeri er ikke nok til å skape et levende drama. Der må være kjøtt og blod og nerver mellom knoklene. Rammen må fylles av liv, levende og kjempende liv. La det straks være sagt at Thornhill kjener sine samtids- og medmennesker. Han kjenner det moderne samfunns sosiale problemer, og han kjenner det tyvende århundres menneskes etiske dilemma. Og han legger ikke fingrene i mellom. Han kan virke ubarmhjertig avslørende. Vel. Gjennom første og annen akt konstaterer vi at Thornhill kan se. Han ser inn i arbeidsgiverens og i fagforeningslederens hjem. Søkelyset rettes brutalt inn i alle kroker. Avstumpningsprosessen hos de to hovedantagonister er tegnet med en blanding av intim forståelse og besk boblende humor.

Ved åpningen av tredje akt vet man at forfatteren er en våken iakt-tager. Nå spør det bare om konflikten løsning også vil vise ham som en konstruktiv og realistisk

tenker. Vil han med Bjørnson si sine teser og dø på dem, eller vil han som Ibsen slutte med en tankestrek — jeg spørger kun, mitt kall er ei å svare?

Thornhill svarer. Med et kategorisk imperativ: Bli annerledes! Du må forvandle deg! Spør ikke om du har rett! Spør om hva som er rett! Hold dommedag over deg selv, og finn svaret i ditt eget hjerte! Jeg vet det går an! Jeg har selv sett det går an! Men betingelsen er at du ikke fusker med deg selv!

Det er mer enn tendens. Det er forkynnelse.

Nå. Kaj Munks «Ordet» var også forkynnelse. Altså er det ikke det teatermessige nye ligger.

«Skuespillerne... er en kampenhet.»

Deri ligger det. De er ikke på scenen for å spille en rolle, for å vise sine dramatiske talenter. Skjønt talent har de fleste av dem. Ta for eksempel fagforeningslederen. Det er en scenisk prestasjon av de meget sjeldne. Og de øvrige rollefremstillere ligger ikke langt etter.

Men dette er ikke hovedsaken. Hovedsaken, det som gjør «Den glemte faktor» til en så særpreget og eiendommelig opplevelse, er den dype overbevisning hos hver eneste skuespiller om sannheten i og nødvendigheten av det budskapet de bringer. De er alle drevet av Anden. De tror på det de sier. Og se — det er underlig i våre øyne.

En kampenhet. I hellig strid mot det materialistiske livssyn. Ikledd troens fulle rustning. Alle siktende med sin blanke kårde mot vårt gjenstridige hjerte: Vil du bli annerledes?

— — —
Det var en stor kveld i Teatret i går. For sosialt søkende og for etisk søkende mennesker var det en kveld som ga tankestoff til selvprøving. Mulige skeptikere — vel, de vil i det minste formodentlig bli nødt til å definere og begrunne sin skepsis på et noe annet grunnlag enn før.

Før forestillingen talte professor Eilif Skard: «Det er ikke noe skuespill i alminnelig forstand, heller ikke noen teorier man ønsker å lansere, ikke noe diskusjonstema. Det nye verdensdemokrati vi kjemper for er bygget på den kristne tro og de kristne grunnverdier.»

Etter siste akt fortalte en arbeidsgiver fra Silkeborg og en arbeidergutt fra Detroit ut fra egne harde opplevelser hvordan den åndelige forvandling virker i praksis. Det var en appell som neppe unnlot å gjøre en viss virkning.

J. S.